

USE OF MEDIA IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Tetiana Ponomarenko¹

Oksana Kuzina²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-562-4-28>

Abstract. The research outlines the relevance of the problem of using media in the educational process of preschool educational institutions. The object, purpose and objectives of the research are determined. *The object of the research* is the use of media in the educational process of preschool educational institutions. *The purpose of the research* is theoretical and methodological, methodological substantiation and experimental verification of the effective use of media in the educational process of preschool educational institutions. *The objectives of the research:* to study the theoretical and methodological, methodological foundations of the effective use of media in the educational process of preschool educational institutions; to investigate the features of experimental and pedagogical activities on the use of media in preschool educational institutions. The theoretical and methodological and methodological principles of the research are characterized, the analysis of which *revealed contradictions* that do not contribute to the effective use of media in the educational process of preschool educational institutions, between: the objective need of society for a person who has a need to know the environment, to dynamically assimilate and process information and insufficient attention of pedagogical theory and practice to its formation, in particular by means of

¹ Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Preschool Education,
Faculty of Pedagogical Education,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

² Doctor of Philosophy,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

media; the declaration of the need to use various media in the educational process of preschool educational institutions and the insufficiency of their use in educational practice; modern requirements for the use of media in the conditions of preschool educational institutions and the insufficient readiness of educators for the specified activity; the need of children of senior preschool age for psychological and pedagogical support of their upbringing, development, and learning based on the use of media and the insufficiency of methodological support for the educational process of preschool educational institutions in the specified context. Methodological foundations of the study: philosophical ideas of humanism and modern concepts of humanization of education; theories of personality and its development in activity; systemic, competency-based, activity-based, personality-oriented axiological methodological approaches to education and development of the personality, etc. Results, value and originality of the research. The content of the main concepts of the study «media», «media tools», «media texts» is clarified. The essence of the State Standard of Preschool Education (2021), a number of educational comprehensive and partial programs for preschool children («Child» (2020); «I am in the World» (2024); «Media Preschooler» (2019); «Tales and Paints» (drawing using elements of media education; 2018); «Media Education for Preschoolers»; 2019) regarding the content and features of the use of media in the educational process of preschool education institutions is outlined. Based on the analysis of the results of a number of psychological and pedagogical studies, it is proven that media have significant educational potential and can be used by teachers to organize educational interaction with children and the children themselves in various types of activities. *Implementation of the research results.* Examples of the use of media in experimental and pedagogical activities of preschool education institutions within the educational direction «Child in the Natural Environment» of the State Standard are proposed preschool education (2021). Qualitative and quantitative analysis of the results of the control stage of the experiment showed an increase in the level of development of the ability of teachers of the experimental groups to use media in the educational process of preschool education institutions, as well as an increase in the level of development of digital and natural and ecological competencies of children of senior preschool age, which indicates the effectiveness of experimental

and pedagogical activities. The prospects of scientific research lie in the need for further in-depth study of the features of the use of media in order to form the competencies of children of senior preschool age within all areas of the State Standard of Preschool Education (2021) and in various types of their life activities.

1. Вступ

Сучасні глобальні тенденції докорінно впливають на життя всіх цивілізованих країн світу. Зокрема підвищення ролі засобів масової інформації (ЗМІ) та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) свідчить про формування «інформаційного суспільства», що впливає на соціально-економічний розвиток держав, зокрема України, та всіх їх ланок. Особливості соціально-економічного, політичного розвитку суспільства, подальші перспективи його становлення відображаються на соціальному замовленні необхідності формування соціально схвалюваних компетентностей майбутніх членів суспільства.

Важливість медіаграмотності була визнана Європейським парламентом ще у 2008 році (Резолюція Європейського парламенту «Медіаграмотність у цифровому світі» від 16 грудня 2008 року). У цьому документі медіаграмотність визначається як важлива ключова кваліфікація в інформаційно-комунікаційному суспільстві. Обґрунтовується необхідність цілеспрямованого розвитку медіаосвіти в державах ЄС, формулюються рекомендації щодо конкретних шляхів реалізації цього завдання на різних освітніх рівнях. У Резолюції подаються практичні рекомендації для національних освітніх систем. Зокрема йдеться про те, що медіаосвіта повинна стати компонентом формальної освіти, доступним усім дітям, невід'ємною частиною освітніх програм. На першому Європейському форумі з медіаграмотності (Paris, 2014) прийнято Паризьку декларацію ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху. Започатковано Міжнародний тиждень медіаінформаційної грамотності з 2015 року.

У сучасних наукових дослідженнях в галузі дошкільної освіти вивчаються компоненти, що є важливими для нашого дослідження: особливості соціалізації дітей в умовах сучасного медіасередовища (А. Мудрик, О. Петрунько, Б. Потятиник та інші); зміст та особливості інформаційно-комунікаційної підготовки майбутніх вихователів

закладів дошкільної освіти (Р. Гуревич, С. Дяченко, О. Чекан та інші); вплив сучасного інформаційного простору на психічний розвиток людини (О. Хартман та інші). За результатами досліджень встановлено (Т. Давидченко, І. Кіндрат, М. Машовець, О. Петрунко, Ю. Семеняко та інші), що застосування в освітньому процесі закладів дошкільної освіти засобів медіа зумовлює ефективність цілеспрямованої медіаосвіти дітей дошкільного віку й дошкільної освіти загалом. Водночас, проблема застосування засобів медіа в закладах дошкільної освіти не втрачає своєї актуальності, потребує подальшого вивчення.

Вивчення джерельної бази з теми дослідження та аналіз освітньої практики в закладах дошкільної освіти дозволяє визначити наявність суперечностей між: об'єктивною потребою суспільства в людині, яка має необхідність в пізнанні довкілля, в динамічному засвоєнні та обробці інформації та недостатньою увагою педагогічної теорії й практики до її формування, зокрема засобами медіа; декларуванням необхідності застосування різних засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти й недостатністю їх використання в освітній практиці; сучасними вимогами до застосування засобів медіа в умовах закладів дошкільної освіти та недостатньою готовністю вихователів до означеної діяльності; потребою дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічному супроводі їх виховання, розвитку, навчання на основі застосування засобів медіа та недостатністю методичного забезпечення освітнього процесу закладів дошкільної освіти в означеному контексті.

Тож об'єктом дослідження визначено використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Метою дослідження є теоретико-методологічне, методичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективного використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Окреслено такі завдання дослідження:

1. Вивчити теоретико-методологічні, методичні основи ефективного використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

2. Дослідити особливості експериментально-педагогічної діяльності з використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

2. Теоретико-методологічні, методичні засади дослідження

Теоретико-методологічною основою нашого дослідження слугують: філософські ідеї гуманізму й сучасні концепції гуманізації освіти (Ш. Амонашвілі, І. Бех, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень та інші); теорії особистості й розвитку її в діяльності (Г. Костюк та інші); концепції системного (Л. Берталанфі, П. Друкер, О. Ліннік, Г. Саймон та інші), компетентнісного (О. Пометун, О. Савченко та інші), діяльнісного (Д. Дьюї, В. Кіпатрик, Е. Коллінг та інші), особистісно орієнтованого (І. Бех, О. Пехота, М. Чобітько та інші), аксіологічного (І. Зязюн, Т. Піроженко та інші) методологічних підходів до виховання й розвитку особистості; наукові дослідження особливостей використання засобів медіа в освітній галузі, зокрема в галузі дошкільної освіти (Т. Давидченко, І. Кіндрат, М. Машовець, А. Мудрик, О. Петрунько, Б. Потятиник, Ю. Семеняко, О. Хартман та інші).

Невід'ємною частиною життя сучасної людини є медіапростір. Саме тому серед актуальних напрямів сучасної освіти, зокрема дошкільної, визначається медіаосвіта. При цьому вплив медіа є досить значним і здійснюється з раннього дитинства. Разом з тим перед теоретиками і практиками в галузі дошкільної освіти постало багато питань та суперечностей щодо занурення дітей у медіапростір, умов безпечного використання медіазасобів з освітньою метою, формування основ медіаграмотності та медіакомпетентностей в дітей на етапі дошкільного дитинства.

Зазвичай під медіа розуміють технічні засоби й канали комунікації, такі як радіо, телебачення, інтернет, поширення знімних носіїв інформації, що формують особливе середовище комунікації [16]. Науковці визначають поняття «медіа» як сукупність фізичних носіїв, різних за формою подання інформації, або засоби її передачі, що передбачають наявність певного фізичного носія в процесі комунікації [10]. Процес передачі інформації включає в себе такі елементи: відправник (інформація, що має певну форму і закодована за допомогою певних символів); повідомлення (автор контенту); канал зв'язку (засіб передачі інформації); отримувач (споживач контенту). Тож можемо стверджувати, що медіа – це будь-який спосіб збереження й передачі інформації за допомогою відповідних засобів.

На наш погляд, у понятті «засоби медіа» доречно увиразнити такі складові як «педагогічні засоби» та «медіа». Визначення поняття «медіа» ми розглянули вище. Сутність педагогічних засобів в наукових дослідженнях представлено як: різноманітність матеріалів і знарядь освітнього процесу, завдяки яким більш успішно і за короткий час досягається визначена освітня мета [11]; будь-які засоби, прилади, обладнання та устаткування, що використовуються для передачі інформації в процесі освітньої діяльності, виконуючи при цьому виховну та розвивальну функції; ці засоби формують матеріальну та інформаційну складові освітнього середовища та характеризують якість освітнього процесу [3] тощо.

Із загального масиву інформації, яка щоденно надається різноманітними медіа, педагогами для освітньої діяльності виокремлюються необхідні медіатексти. Медіатексти – це стилістично довершені, ідейно скомпоновані, наділені ідеєю та метою, оприлюднені, тобто опубліковані або озвучені засобами масової інформації тексти; відтворена письмово або в друкованому вигляді авторська праця, документ [15]. Тож засоби медіа в контексті нашого дослідження розглядаємо як інноваційний різновид педагогічних засобів, як медіатексти (візуальні, аудіо- або аудіовізуальні тощо), спеціально створені або відібрані з оприлюднених, призначених для використання в освітньому процесі.

В Державному стандарті дошкільної освіти (2021) [13] (освітній напрям «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота») пріоритетною визначено цифрову компетентність, якою мають оволодіти діти по завершенню періоду дошкільного дитинства. У чинних українських освітніх програмах для дітей раннього та дошкільного віку («Дитина» (2020) [2], «Я у Світі» (2024) [17] та інші) одним з основних завдань визначено необхідність використовувати засоби медіа з урахуванням вікових особливостей, можливостей і потреб дітей, навчити їх орієнтуватися в сучасному медіасередовищі. У розділі «Соціальний світ: хто поряд зі мною» (шостий рік життя) освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2020) [2] виокремлено підрозділ «Медіаосвіта». Він орієнтує педагогів на необхідність ознайомлення дітей із правилами користування гаджетами, уявлень про інформацію та способи дотримання достовірної інформації.

У варіативній складовій програми розвитку дитини від народження до шести років «Я у світі» (2024) [17] визначено освітню лінію «Комп'ютерна грамота» для дітей старшого дошкільного віку. Увагу зосереджено на вікових можливостях використання дітьми сучасних технічних засобів. Розробники програми вважають, що використання гаджетів сприяє адаптації дитини до життя в інформаційному суспільстві, розширює можливості пізнання світу, оскільки дитина почуває себе «активним суб'єктом пізнавальної діяльності». Серед основних освітніх завдань програми виокремлюємо: формування уявлення про комп'ютер як сучасний технічний засіб освіти; розширення уявлень про можливості використання технічних засобів у пізнанні довкілля тощо.

На окрему увагу заслуговують парціальні програми медіаосвіти дітей дошкільного віку. Зокрема, «Медіадошкільник» (2019) [7], «Казки і фарби» (малювання з використанням елементів медіаосвіти) (2018) [4], «Медіаосвіта для дошкільнят» (2019) [8].

Провідною ідеєю парціальної програми «Медіадошкільник» [7] є добір медіаосвітніх технологій, які позитивно впливають на розвиток дітей шостого року життя в умовах закладу дошкільної освіти і сприяють формуванню життєвої компетентності, культури сприйняття та аналізу медіаінформації. Оскільки дітям означеного віку доступні різноманітні види медіатекстів (звуки, зображення, фотографії тощо), то вихователям запропоновано використовувати різні технічні засоби (фотоапарат, електронний планшет, ноутбук тощо) в освітній діяльності та створювати разом із вихованцями власні медіапродукти (мультимедійні проекти, звукомузичні проекти, колажі тощо).

Парціальна програма «Медіаосвіта для дошкільнят» (2019) [8] зорієнтована на дітей старшого дошкільного віку, зокрема дітей шостого року життя. Основні освітні завдання спрямовані на формування навичок використання медіазасобів, умінь створювати власні медіапродукти тощо. Розробники пропонують педагогам комплексно розглядати разом із дітьми основні медіа (книжки, радіо, телебачення, пресу, мультфільми, кіно, фотографію, рекламу, інтернет), з'ясовувати їх історію, будову, правила використання. У програмі пропонуються форми і методи медіаосвіти, тематичне планування і розробки занять.

У програмі «Казки і фарби» [4] авторський колектив звертає увагу на необхідність розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку, розширення можливостей сприйняття явищ довкілля та пропонує для досягнення цих завдань використовувати різноманітні медіазасоби (картини художників, світлини, музичні твори, мультфільми, художні твори тощо), вважаючи невід'ємною складовою художнього виховання сучасних дітей медіаосвіту. Медійна грамотність вбачається у здатності вихованців декодувати та створювати нову інформацію (вигадувати сюжет, композицію), використовуючи медіа для самовираження і творчості.

Доведено, що медіазасоби мають значний освітній потенціал і можуть бути використані педагогами для організації освітньої взаємодії з дітьми та самими дітьми в різних видах діяльності. Дослідження науковців (О. Баришполець [1], І. Кіндрат [5], О. Петрунько [12], Ю. Семеняко [14] та інші) підтверджують нагальність питання про використання засобів медіа в освітньому процесі. Так, у дисертаційних роботах останніх років висвітлено низку питань, дотичних до проблеми дослідження: особливості інформаційно-комунікаційної підготовки майбутніх вихователів (Р. Гуревич, І. Мардарова, Н. Мачинська, Л. Онофрійчук, Т. Федорченко, Є. Хріник та інші); філософські, соціологічні, педагогічні та психологічні аспекти впливу масмедіа та медіапродукції на благополуччя дитини (О. Баришполець [1], О. Волошенюк, Ю. Семеняко [14] та інші); особливості соціалізації дитини в медіасередовищі (І. Кіндрат [5], О. Петрунько [12], Б. Потятиник та інші).

Важливо наголосити, що медіаконтент для дітей будь-якого віку має бути створеним відповідними спеціалістами з урахуванням вікових можливостей і суворо контролюватися батьками і педагогами. Дослідження, присвячені питанням негативного і позитивного впливу різних медіапродуктів (ігри, відео, мультфільми, музика тощо) на дітей, засвідчують (І. Кіндрат [5], О. Петрунько [12], Ю. Семеняко [14] та інші): безконтрольне споживання медіапродукції шкодить психічному і фізичному здоров'ю дитини. У наукових працях розкриваються особливості соціалізації дітей дошкільного віку в сучасному агресивному медіасередовищі; висвітлюються питання забезпечення захисту дітей від впливу шкідливих чинників медіасередовища. Визначається

важливість взаємодії дорослих з дітьми, оскільки їх підтримка, допомога, педагогічно доцільний супровід допомагає розв'язувати значну кількість суперечностей, пов'язаних із впливом медіасередовища на дитину тощо.

Слід визнати, що сучасні діти все більше потрапляють у залежність від медіасередовища, відчувають постійну потребу в гаджетах, що з віком лише посилюється. З іншого боку, якісний медіаконтент і методично грамотний підхід до його використання допомагає формувати в дітей основи критичного мислення, пізнавальну активність, безпечну поведінку в медіасуспільстві. Сучасні медіазасоби допомагають ефективно реалізовувати освітні завдання. Використання медіазасобів, освітнього медіаконтенту має позитивний вплив на ефективність освітнього процесу, дозволяє розширити пізнавальні можливості вихованців і формувати культуру співжиття в інформаційному суспільстві.

Загально визнаним є те, що раннє введення дітей у медіапростір сприяє формуванню опірності до його потенційних загроз, діти вчаться розпізнавати неправдивий контент, перевіряти його за допомогою дорослих. Необхідно забезпечувати різнобічне якісне медіасередовище навколо дітей (книги, вистави тощо, а не лише концентруватися на інтернет-продуктах, іграх, відео).

Поряд із перевагами раннього занурення дітей у медіапростір для дітей, зокрема й дітей старшого дошкільного віку, існують певні ризики: нехтування заборонами і обмеженнями (нівелювання заборони у спогляданні насилля, руйнування, відсутність правових норм, що діють у реальності тощо); недостатня розвиненість саморегулятивних механізмів, слабкий вольовий та емоційний контроль, імпульсивність поведінки дітей; тривале перебування у статичному стані, що негативно впливає на фізичне здоров'я; зацікавленість агресивними іграми, позитивне ставлення до проявів девіантної поведінки (призводить до виявлення жорстокості та агресії в реальному житті); переважання інтернет-впливів, формування нереальних причинно-наслідкових зв'язків, що відмінні від реального світу, сприяє «притупленню» пізнавального інтересу, споживання пропонованого контенту; інтернет-залежність (задоволення від використання гаджетів, перебування в інтернеті; емоційна виснаженість, відстороненість від реальних справ, пасивне сприйняття довкілля тощо) [6].

Основуєчись на вищезначеному, безумовно підтримуємо позицію щодо необхідності використання в цілеспрямованому освітньому процесі закладів дошкільної освіти сучасних медіазасобів за умови мінімізації їх можливого негативного впливу на дітей дошкільного віку.

Водночас не варто забувати, що застосування засобів медіа в освітньому середовищі закладів дошкільної освіти зумовлене віковими особливостями дітей. Тому вважаємо за доцільне проаналізувати своєрідність сприйняття засобів медіа дітьми старшого дошкільного віку та особливості впливу на них.

Цілком логічним є наукове узагальнення вчених [14] про те, що діти означеного віку достатньо ознайомлені з друкованою медіапродукцією, переважно у вигляді книг, дитячих журналів, які їм читають батьки або вихователі. Сприйняття й розуміння дітьми усного мовлення (текстів) в різні часи були предметом наукових досліджень (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій та інші). Доведено, що з молодшого дошкільного віку діти здатні розуміти зміст коротких текстів, можуть усвідомлено сприймати художній образ літературного твору, розуміти його зміст, логіку викладу вчинків літературних героїв за умови цілеспрямованої освітньої взаємодії з дорослими. Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволив дійти висновку, що сприймання дітьми друкованої медіапродукції є більш складним процесом, ніж безпосереднє сприймання реальних предметів.

На засадах аналізу наукових поглядів фахівців Ю. Семеняко [14] розкриває значення взаємозв'язку тексту й малюнка для розуміння дітьми друкованої медіапродукції. Дослідниця акцентує увагу на тому, що особливістю дитячого сприймання є злитість і нероздільність. Оскільки текст є основною формою викладу змісту друкованої медіапродукції, яка конкретизується й доповнюється ілюстраціями, то розуміння дітьми інформації забезпечується правильним співвідношенням словесної презентації та наочного зображення.

Ознайомлення з новою інформацією спонукає дітей старшого дошкільного віку думати в межах візуального пізнання, свідомо орієнтуватися на ті еталони, які дозволяють впізнавати конкретні елементи й добудовувати структурно-функціональні складові задля знаходження об'єкта розуміння, його інтерпретації, яка може бути основою суб'єктивного сприймання. Суб'єктивні орієнтири в дітей під час

ознайомлення з новою інформацією виникають або безпосередньо з її змісту, або з попереднього досвіду та сформованих конкретних знань.

У контексті нашого дослідження необхідною є характеристика сприйняття дітьми старшого дошкільного віку зображень у друкованій (візуальній) медіапродукції.

В. Моляко [9] у дослідженні доводить, що процеси сприйняття дітей старшого дошкільного віку стають регульованими, керованими, виділяються в самостійні довільні дії, усередині яких починають формуватися особливі способи спостереження, розгляду, пошуку. В дітей означеного віку роль ілюстрації до твору у сприйнятті його змісту значно змінюється: дітям уже доступний розгляд не однієї, а декількох ілюстрацій або репродукцій. Вони набувають умінь інтерпретувати малюнки, достатньо складні за композицією, розглядати їх послідовно й детально, надавати правильні пояснення, якщо сюжет ілюстративного матеріалу не виходить за межі їхніх знань, життєвого досвіду.

Важливою для нашого дослідження є наукова позиція [14] щодо необхідності дотримання педагогічних рекомендацій задля ефективної роботи з друкованою медіапродукцією в закладі дошкільної освіти, як-от:

1) урахування педагогом вікових особливостей сприйняття дітьми літературних творів і, відповідно, використання оптимальних засобів, які дозволили б дітям точно уявити художній образ, виражений словом;

2) створення розвивального середовища (передусім мовленнєво-художнього осередку) як важливої умови формування інтересу до дитячої друкованої медіапродукції; розвивальний осередок – це місце знайомства дітей з дитячими журналами та газетами, перегляду ілюстрацій, листівок, організованої роботи з книгою тощо; його завдання – стимулювати самостійну пізнавальну активність дітей, розвивати кругозір, уміння орієнтуватися у друкованому медіаматеріалі;

3) виховування інтересу дітей до друкованої медіапродукції з раннього віку, стимулювання позитивного ставлення до дитячої періодики (розглядання, слухання, а пізніше й читання).

Цінність педагогічної позиції Ю. Семеняко [14] полягає ще й у представленні й обґрунтуванні низки вимог до використання дитячої періодики, зокрема для дітей старшого дошкільного віку. З-поміж

них: достатній для розуміння тексту рівень ілюстративного наповнення видання; доцільність використання певних видів ілюстрацій для визначеної вікової категорії дітей; підхід до художньої ілюстрації, що супроводжує текст, як до графічної розповіді, що осмислюється дитиною значно швидше і легше, ніж словесна, і з якої починається розуміння конкретного тексту; змістова адекватність тексту та ілюстрацій до нього (відповідність розміщення ілюстрацій розповіді сюжету; наявність обґрунтованих відношень між малими та великими малюнками: великий – узагальнення, малий – окремий предмет, епізод, деталь; присутність на ілюстраціях усіх головних персонажів твору; збіг композиційного центру малюнка зі смисловим центром тексту; аналогічність вербального й візуального трактувань образів літературних героїв, подій твору тощо).

Загальновідомим є те, що в дошкільному періоді дитинства набувається певний аудіальний досвід. Так, зважаючи на акустичну природу радіомовлення, важливу роль у розвитку дитини відіграють музично-шумові ефекти, що здатні впливати на уяву, фантазію дитини. Серед тематики наукових розвідок переважна кількість присвячена жанровим характеристикам дитячих радіопрограм, психології окремих елементів оформлення, зокрема, музиці, звуковому оформленню телепрограм для дітей. Проте, складність сприйняття інформації по радіо для дитини полягає передусім у відсутності зорових вражень. Як результат – радіо майже втратило не тільки популярність серед споживачів медіапродукції, а й свій виховний потенціал [14].

Важливим для розвитку дитини є аудіовізуальний досвід. Такі компоненти телебачення як звук, зображення, аудіовізуальні образи, сприймаються одночасно різними органами чуття (зором і слухом) і безпосередньо пов'язані з емоційною сферою дитини. Саме тому воно є найбільш привабливим для дітей серед засобів медіа. Вплив телебачення на всебічний розвиток дітей зумовлений його особливостями, специфікою створення телепродукції, життєво-образними та динамічними властивостями, що відповідають запитам дитини старшого дошкільного віку. Переконливим є висновок, що аудіовізуальний образ, як головний елемент телевізійної медіапродукції, є більш доступним для сприйняття дітьми, ніж слово, а в окремих випадках – навіть більш інформативним [14].

Зауважимо, що при всьому розумінні сильних сторін засобів медіа, визнанні безумовної актуальності їх залучення до освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти, існують певні ризики у їх застосуванні, потреба їх мінімізації з боку вихователів та батьків.

Вдаючись до аналізу наукових підходів до проблеми використання засобів медіа в закладах дошкільної освіти, ми суголосні з позицією сучасних дослідників [14] стосовно думки про те, що засоби медіа здійснюють сильний і одночасно негативний вплив на дітей, зокрема дітей шостого року життя. Екранні образи, які формують картину світу, можуть призводити до переоцінки традиційної системи життєвих цінностей дітей (агресія, рання еротизація, прищеплення цінностей іншої культури тощо). Діти сприймають зображення насилля, агресії на екрані як зразок поведінки, який наслідують у реальному житті. Це є однією з суттєвих загроз для їх особистісного розвитку, причиною агресивних фантазій, психічних деструкцій, антисуспільної поведінки тощо.

Відомо, що надмірне використання медіапродукції негативно позначається на циркуляції крові, опорно-руховому апараті, суглобах та м'язах, якості зору, загальному самопочутті, розумовій активності, увазі тощо. Дитина може досягнути такого стану, що характеризується як «межа насиченості», відтак перевантаження психіки дитини призводить до зміни у структурі її індивідуальної свідомості, появи ситуації «відчуження від реальності». Тож зусилля вихователів та батьків мають бути спрямовані на формування вмінь протистояти негативному впливу медіаконтенту, орієнтуватися в медійному потоці. Ключовим у системі сформованих умінь має стати вміння критично мислити, що дозволить дитині не тільки інтерпретувати зміст медіапродукції, але й свідомо ставитися до медійної інформації, оцінювати її та займати соціально схвалювану позицію по відношенню до прийнятого.

У контексті сказаного додамо ще одну рекомендацію: важливим завданням у діяльності педагога є взаємодія з батьками вихованців, оскільки формування в дітей розуміння необхідності безпечної взаємодії з різноманітними медіазасобами, сучасними гаджетами можливе лише в тісній співпраці дітей із дорослими.

3. Використання досліджуваних засобів медіа

Аналіз теоретико-методичних засад застосування засобів медіа в освітній практиці закладів дошкільної освіти, особливостей впливу засобів медіа на виховання, розвиток дітей, зокрема дітей старшого дошкільного віку, дозволив резюмувати, що означена проблема залишається актуальною та недостатньо дослідженою. Означений висновок підтвердили результати спостережень за взаємодією вихователів зі здобувачами дошкільної освіти (дітьми старшого дошкільного віку), що дозволило засвідчити дефіцит використання засобів медіа в освіті дітей дошкільного віку. Не було помічено системного, ефективного, педагогічно доцільного застосування різних засобів медіа.

За результатами аналізу педагогічної практики було виявлено: три вихователі (із двадцяти шести) систематично планують застосування традиційних і сучасних засобів медіа в різних видах діяльності дітей та в межах різних напрямів Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [13]. Тринадцять вихователів планують використання медіазасобів лише зрідка, не системно, фрагментарно, ситуативно. Частіше планується упровадження традиційних, а не сучасних, інноваційних засобів. У десяти вихователів використання медійних засобів в освітньому процесі закладів дошкільної освіти не планувалося.

Усвідомлюючи вищезначене, було зроблено висновок про необхідність удосконалення готовності вихователів до використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти засобів медіа, зокрема сучасних, інноваційних. Тож за нашої допомоги та підтримки було розроблено та упроваджено різні форми, методи взаємодії вихователя з дітьми старшого дошкільного віку із застосування медіазасобів, враховуючи їх виховні, розвивальні, дидактичні властивості.

Пропонуємо приклади використання медіазасобів в експериментально-педагогічній діяльності в межах освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [13].

За нашими спостереженнями, продуктивним методом формування вміння помічати й аналізувати взаємозв'язки та закономірності у світі природи, виявився метод моделювання [1]. Із метою створення макету моделі були використані різні фото. Організуючи освітню взаємодію з дітьми на етапі формувального експерименту, було запропоновано

два способи створення моделей: 1) із готових фото в інтернет-мережі (дібраних або генерованих за допомогою нейромереж); 2) зі створених дітьми за допомогою цифрової камери. Дослідження показало оптимальність використаного методу.

Створення фотомакетів, фотоколажів відбувалося в кілька етапів за алгоритмом:

Перший етап – підготовчий. Полягав у зацікавленні дітей та залученні їх до розв’язання проблемних завдань, продумування й планування майбутньої діяльності: створення інтересу до теми, обговорення ідей для майбутнього фотомакету; визначення плану попередньої підготовки до його створення, розподіл завдань між дітьми в групі; спостереження за об’єктами природи на прогулянці, фотофіксація; залучення батьків до фотофіксації необхідних об’єктів.

Другий етап – основний. Мав на меті покрокове створення фотомакету, розширення уявлень дітей про об’єкти природи їх взаємозв’язки, закономірності, взаємодію, розширення пізнавальних інтересів тощо: перегляд зроблених дітьми фото, обрання найбільш вдалих задля створення фотомакету; розподіл завдань відповідно до змісту завдань та покрокове виконання (залежно від рівня складності від одного до десяти днів).

Третій етап (підсумковий) – узагальнення опрацьованого матеріалу; оцінювання власних результатів спільної діяльності; оформлення загального результату, розгляд і обговорення.

Протягом експериментальної освітньої діяльності вихователям пропонувалось разом із дітьми створити власні медіазображення та виготовити фотомодель (фотоколаж, фотострічку подій, фотомакет, інтелектуальну фотокарту, фотосхему, фотолепбук тощо). Наприклад, фотомакет «Весна у місті» моделював вулицю міста, де знаходився заклад дошкільної освіти, прилеглі вулиці, пішохідний перехід до парку, дерева, клумби. Під час виконання цього проєкту педагог мав змогу реалізувати завдання освітньої програми щодо ознайомлення дітей зі змінами у природі й житті людей. Фотомакет міста змінювався разом із змінами у природі впродовж року та за допомогою зроблених вихованцями і їх батьками фотокарток використовувався для моделювання різноманітних проблемних ситуацій та в ігровій діяльності дітей.

Використання медіа, зокрема мультимедійної презентації та відео росту рослини в прискореному форматі, дозволило урізноманітнити ілюстративний та демонстративний матеріал, показати розвиток рослини від початку до повного дозрівання за 30-40 секунд. У такий спосіб викликали в дітей неабиякий інтерес до пізнання природи, враховуючи особливості сприйняття сучасних дітей, які мають потребу в мультимедійному супроводі.

Формувальний експеримент передбачав алгоритми різних моделей використання медіазасобів на основі різноманітних форм освітньої взаємодії з дітьми. До прикладу: тематична мініатюра на тему «Краса природи – справжнє диво».

Мета: закріпити уявлення про абстрактне поняття «краса» доступними віковими дітьми медіазасобами.

Завдання: формувати в дітей цілісну картину природи, здатність помічати красу в довкіллі; навчати обирати красиві об'єкти для фотографування (розширювати уявлення про історію виникнення фотографії; якості, необхідні для професії фотографа; моральні аспекти фотографування; формувати вміння робити кадр на телефоні / фотоапараті; визначати різницю між реальністю та відображенням на світлинці; визначати естетичну цінність фотокартки тощо). Закріпити уявлення про професії, пов'язані з пресою (журналісти, видавці дитячих журналів та інші); розвивати вміння відчувати власний емоційний стан, розповідати про власні емоції від побаченого.

Матеріали: світлини з репродукціями картин українських художників, журнали для дітей, світлини для тематичного стенду, атрибутика для пресконференції, дитячі журнали, дитячі вірші, ілюстрації для журналу.

Алгоритм використання.

Підготовчий етап (підготовка мінігалереї «Краса рідної природи в українському живописі»; читання віршів про красу природи в дитячих журналах «Малютко», «Пізнайко» тощо.

Діяльнісний етап (спілкування в колі «Що таке краса?» Фотоквест на території закладу дошкільної освіти «Зустріч із красою». Інтерактивні вправи: «ЗД-окуляри», «Суперзвуківі навушники». Рейд «Звуки природи». Оформлення стенду «Краса на нашому майданчику».

Рефлексійний етап. Проведення пресконференції для журналістів масмедіа «Диво краси на світлинах». Рефлексійні запитання для дітей.

Закріплювальний етап. Творчі пропозиції для дітей: створення музичної руханки із використанням записаних на прогулянці звуків природи; складання авторських віршів про красу природи й оформлення в саморобний журнал разом із ілюстраціями і фотокартками; підготовка пропозицій «Як я можу створити красу в природі?».

Наведемо приклад освітньої ситуації природничого змісту, апробованої на етапі формувального експерименту. Тема «Фільмокейси».

Мета: формувати здатність дітей до адекватної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів.

Завдання. Формувати здатність дітей свідомо використовувати знання про природу в різних видах діяльності та життєвих ситуаціях, орієнтуватися в діяльності людини, спрямованій на збереження, відтворення й охорону природи; розширити інформацію для дітей про історію виникнення відеокліпу, види відеокліпів – сюжетні та концертні, особливості відеокліпів для різної вікової категорії – дорослі, діти; формувати вміння дітей висловлювати власне ставлення до переглянутого відеокліпу, виховувати почуття толерантності й доброзичливості по відношенню до створених відео та думок інших.

Матеріали: атрибути для рольових інсценівок, відео з освітніми ситуаціями, обладнання для створення плакатів.

Алгоритм застосування.

Підготовчий етап. Інтерактивна гра «Де були, не скажемо, а що бачили – покажемо». Рольові інсценівки «Життя нашої групи: довкілля». Творча пропозиція для батьків: разом із дітьми розіграти освітню ситуацію, що стосується сталого розвитку, і зняти на відео.

Діяльнісний етап. Перегляд відео, створених дітьми разом із батьками. Інтерактивна гра «Озвуч SMS-ку» (яку можна надіслати героям освітніх ситуацій). Створення плакату «Будь природі другом!» (оформлення візуальних порад до теми про збереження планети Земля).

Рефлексійний етап. Рефлексійні запитання для дітей: «Що найбільше тебе сьогодні здивувало, надихнуло, принесло задоволення, окрило, роздратувало, засмутило під час обговорення ситуацій / фільмокейсів?», «Що ти усвідомив (-ла) про те, як потрібно ставитися

до довкілля?», «Про що ти розповіси своїм батькам сьогодні?», «Якщо в тебе є менші сестра чи брат, що ти їм можеш порадити після почутого і побаченого сьогодні?»).

Закріплювальний етап. Творча пропозиція для дітей: створити різні види книжок для дітей червертого-п'ятого років життя: книжку-картинку, книжку-ширму, книжку-скриньку, книжку-розфарбовку.

Творча пропозиція для батьків: разом із дітьми створити мультфільм (ляльковий, пластиліновий, ілюстрований (за допомогою штучного інтелекту) зі спрямуванням на сталий розвиток.

На етапі формувального експерименту вихователями була апробована така форма освітньої взаємодії як авторське дитяче телебачення (телевізійний римейк) «Читайликова пошта».

Використання медіа, а саме електронного листа з аудіосупроводом, викликало у дітей неабиякий інтерес до експериментування. Відчуття відповідальності зосереджувало їхню увагу на процесі та результатах. Емоції радості й задоволення від отриманих результатів та підготовки спільної відповіді формували пізнавальний інтерес до такої взаємодії у майбутньому, до пізнання нового, формулювання власної думки та вміння перевіряти на практиці власний знансвий досвід.

Пропонуємо алгоритм проведення гри-стратегії «Збираємося на пікнік» із використанням фотоапарата або камери телефона, музичних колонок, застосуванням онлайн-вікторини.

Мета: створити ситуацію необхідності самостійного вибору на основі усвідомлення значущості предмета; вправляти в умінні домовлятися, розвивати творчу уяву, дивергентне мислення, терпляче сприймати позицію, що відрізняється від власної; вчити доводити почату справу до кінця; розвивати пізнавальний інтерес до командної взаємодії, ціннісне ставлення до природи та довкілля.

1. Підготувати обладнання: муляжі продуктів харчування, іграшки, фішки-гроші, форму продавця, охоронця парку, фотоапарат або камеру телефона, кошики для походу, аптечку, музичну колонку, матеріал для онлайн-вікторини.

2. Полілог із дітьми, пояснення правил, можливостей вибору.

3. Розподіл ролей (касира, директора магазину, охоронця).

4. Облаштування магазину «Ягідка».

5. Розповідь вихователя: вихователь розповідає про небезпеку, яка може трапитися під час походу на пікнік.

6. Створення проблемної ситуації (нестача фішок для придбання товару, велика черга, нестача товару), окреслення завдання для кожної ролі і спостереження за ходом гри.

7. Хід гри із ситуацією вибору.

8. Онлайн-вікторина як ситуація розв'язання проблеми (онлайн-загадки, завдання прочитати вірші, зробити фото, заспівати пісню, виконати вправу тощо). За кожне виконане завдання дитина отримує фішку.

9. Подорож на галявину (спеціально організований простір, якщо немає можливості вийти на вулицю), оформлення простору матеріалами, які змогли придбати діти.

10. Рефлексія: не нав'язуючи дітям свого рішення, вихователь пропонує оцінити поведінку в магазині, під час гри, під час виконання завдань вікторини, висловити враження від гри, емоції, тощо.

У процесі експериментально-педагогічної діяльності ми переконалися, що під час організації ігор-стратегій можуть бути застосовані найрізноманітніші педагогічні засоби, оскільки гра-стратегія може відбуватися повністю без роздаткового матеріалу. Вона спрямована на розвиток уяви, усвідомлення відповідальності за колектив, формування навичок соціальної взаємодії в колективі, умінь домовлятися, розподіляти ролі, знаходити рішення, приймати погляди інших дітей, висловлювати власну думку та аргументувати її. Вихователі організовували такі ігри самостійно або за допомогою онлайн-інструментів, використовуючи технології штучного інтелекту, інтернет-мережу, хмарні сервіси чи прості мультимедійні презентації. Комплексний підхід дозволив обирати оптимальний варіант, щоб ігри-стратегії були безпечними, корисними, цікавими та сучасними для дітей.

В освітній діяльності експериментальних закладів дошкільної освіти застосовувалося спілкування в колі як форма взаємодії вихователя та дітей. До прикладу, діти під час спілкування в колі щодня робили презентацію улюбленої книги (домашнього улюбленця, квітки, сім'ї, себе тощо), використовуючи матеріали, оформлені спільно з батьками (фото, газету, плакат, відео, диктофон тощо).

У ході експерименту також було впроваджено таку форму освітньої взаємодії з дітьми – проєктну діяльність – багатокомпонентне та

інтегроване явище, що передбачало гармонійне поєднання різних педагогічних методів, прийомів, засобів.

Пропонуємо алгоритм упровадження спільного проекту вихователя та дітей з екологічного напрямку «Чому природа не радіє повітряним кулькам, як ми?» на основі створення ментальної мапи та використання мультимедійної дошки і динамічних графічних об'єктів (діти можуть перетягувати їх по мапі).

Мета проекту: формування свідомого ставлення дітей старшого дошкільного віку до збереження природного середовища, ціннісного ставлення до природних ресурсів.

Завдання проекту: поглибити знання дітей про наслідки забруднення природного середовища, формувати ціннісне ставлення до збереження природних ресурсів; спонукати дітей до дослідницької та винахідницької діяльності; формувати екологічну компетентність дітей старшого дошкільного віку.

Етапи реалізації проекту.

1. Підготовчий (3 дні): визначення мети, терміну реалізації, розробка плану, опис структури, підготовка матеріалів для реалізації проекту.

2. Мотиваційний (2 дні): ранкове коло з проблемною ситуацією та обговоренням власного ставлення до навколишнього середовища; створення ментальної мапи задля реалізації проекту разом із дітьми (з використанням мультимедійної дошки і графічних об'єктів, які діти можуть перетягувати по мапі).

3. Практичний (8 днів): полілог з дітьми за змістом оповідання В. Сухомлинського «Соромно перед соловейком»; праця в осередку природи в груповій кімнаті та на території закладу дошкільної освіти; спостереження за об'єктами живої природи; дослідження території закладу дошкільної освіти (дороги до дитячого садка або до дому разом із батьками) на наявність забруднення навколишнього середовища; фотофіксація й презентація напрацювань у командах, прибирання території; розповідь вихователя у супроводі відеофрагментів про те, як повітряні кульки забруднюють природу; бесіда з дітьми «Чому повітряні кульки шкодять природі?»; дидактичні ігри «Сортування відходів», «Забруднює або зберігає», «Хто де живе?», «Професії: охоронці природи»; інтерв'ю з батьками «Як ми бережемо ресурси?»; полілог

за змістом віммельбуха М. Прохасько «Кучеряві відмовляються від ялинки на Різдво»; екскурсія до музею води; спостереження за баками сортування сміття; перегляд фрагментів відео із зображенням забруднення природи та бездумного використання природних ресурсів, полілог за змістом відео; виготовлення разом із дітьми лепбуку «Чому природа не радіє повітряним кулькам, як ми?».

4. Підсумковий (презентація лепбуку «Чому природа не радіє повітряним кулькам як ми?»; рефлексія).

Успішним за показниками експерименту виявилось впровадження алгоритму геокешингу як форми освітньої взаємодії екологічного спрямування вихователя з дітьми «Чому без води не існує життя?».

Завдання: поглиблювати знання дітей про воду, її властивості та стани; формувати свідоме ставлення до споживання водних ресурсів; закріпити поняття «солоня вода», «прісна вода»; уточнити знання дітей, про взаємозв'язок людини з природою; закріпити знання про явища природи, значення води для живого довкілля.

Підготовка матеріалів для геокешингу: глобус, настільно-друковані матеріали «Краплинка», маленькі краплинки, лісове озеро, прозорі склянки для проведення дослідів, трубочки, фільтри (марлевий, ватний, ситечко), фломастери або фарби синього й коричневого кольорів, ілюстрації «Правила поведінки з водою», м'яч, дидактична онлайн-гра «стежиною добра», дидактична гра «З ким дружить краплинка?», «Що забруднює повітря?», «Якою буває вода?».

1. Попередня робота: розповідь вихователя про водну систему Землі, читання казки Таніті Марє «Подорож краплинки», дидактична гра: «Планета сумує, планета радіє».

2. Дидактична гра «Що в пакунку?» як мотиваційний елемент (за навідними запитаннями від вихователя). Відеорозповідь (на основі інструментів штучного інтелекту) про те, що в кімнаті знаходяться різні частини нашої планети Земля і їх треба об'єднати, створивши справжній макет (у пакунку каркас для глобуса).

3. Геокешинг – пошук частин глобуса, захованих у різних місцях групової кімнати, виконання супровідних завдань та складання об'ємної моделі Землі (глобуса): малюнок – коло, наша планета, поділена на чотири частини. Потрібно розфарбувати три частини синім кольором, одну частину – коричневим. Порівняти чого більше на планеті, води чи

суші. Пояснити твердження: «Навкруги вода, а пити нічого». Запитати: «Чи може таке бути?». Дидактична онлайн-гра «Стежиною добра» («Збери сміття»). Дидактичні ігри: «З ким дружить краплинка?», «Що забруднює повітря», «Якою буває вода?». За кожне виконане завдання чи гру діти отримують підказку з маршрутом до захищеної частини глобуса («3 кроки вправо», «5 кроків прямо», «Поряд стоїть ваза з квітами» тощо). На місці кожної знайденої частини глобуса діти залишають макети краплинок.

4. Рефлексія: «Чому на планеті так багато води, але ресурси обмежені і багато країн страждають від нестачі?», «Як би я допоміг Планеті, коли був би чарівником?», «Як можна розумно використовувати воду вдома?» тощо.

У процесі формувального експерименту ми переконалися, що геокешинг ефективно розвиває орієнтування у просторі, координацію рухів, актуалізує фізичну й інтелектуальну взаємодію, сприяє розвитку критичного та логічного мислення, пізнавальної активності, допомагає сформувати природничо-екологічну компетентність та налагодити командну взаємодію.

Якісний і кількісний аналіз результатів контрольного етапу експерименту засвідчив зростання рівня розвитку здатності вихователів експериментальних груп до використання засобів медіа в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти, а також збільшення рівня розвитку цифрової та природничо-екологічної компетентностей дітей старшого дошкільного віку, що свідчить про ефективність експериментально-педагогічної діяльності.

4. Висновки

У дослідженні окреслено актуальність проблеми використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Визначено об'єкт, мету та завдання дослідження. Об'єктом дослідження є використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Мета дослідження – теоретико-методологічне, методичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективного використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Завдання дослідження: вивчити теоретико-методологічні, методичні основи ефективного використання засобів медіа в освітньому про-

цесі закладів дошкільної освіти; дослідити особливості експериментально-педагогічної діяльності з використання засобів медіа в умовах закладів дошкільної освіти. Схарактеризовано теоретико-методологічні та методичні засади дослідження, за результатами аналізу яких виявлено протиріччя, що не сприяють ефективному використанню засобів медіа в закладах дошкільної освіти, між: об'єктивною потребою суспільства в людині, яка має необхідність в пізнанні довкілля, в динамічному засвоєнні та обробці інформації та недостатньою увагою педагогічної теорії й практики до її формування, зокрема засобами медіа; декларуванням необхідності застосування різних засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти й недостатністю їх використання в освітній практиці; сучасними вимогами до застосування засобів медіа в умовах закладів дошкільної освіти та недостатньою готовністю вихователів до означеної діяльності; потребою дітей старшого дошкільного віку в психолого-педагогічному супроводі їх виховання, розвитку, навчання на основі застосування засобів медіа та недостатністю методичного забезпечення освітнього процесу закладів дошкільної освіти в означеному контексті. Окреслено методологічні основи дослідження: філософські ідеї гуманізму та сучасні концепції гуманізації освіти; теорії особистості та її розвитку в діяльності; системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, аксіологічний методологічні підходи до виховання та розвитку особистості тощо. Уточнено зміст основних понять дослідження «медіа», «засоби медіа», «медіатексти». Окреслено сутність Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [13], ряду освітніх комплексних та парціальних програм для дітей дошкільного віку («Дитина» (2020) [2]; «Я у Світі» (2024) [17]; «Медіадошкільник» (2019) [7]; «Казки і фарби» (малювання з використанням елементів медіаосвіти; 2018) [4]; «Медіаосвіта для дошкільнят» (2019) [8]) щодо змісту та особливостей використання засобів медіа в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. На основі аналізу результатів вивчення ряду психолого-педагогічних досліджень доведено, що медіазасоби мають значний освітній потенціал і можуть бути використані педагогами для організації освітньої взаємодії з дітьми та самими дітьми в різних видах діяльності. Висвітлено особливості використання медіазасобів в експериментально-педагогічній діяльності закладів дошкільної освіти в межах

освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [13]. Якісний і кількісний аналіз результатів контрольного етапу експерименту засвідчив зростання рівня розвитку здатності вихователів експериментальних груп до використання засобів медіа в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти, а також збільшення рівня розвитку цифрової та природничо-екологічної компетентностей дітей старшого дошкільного віку, що свідчить про ефективність експериментально-педагогічної діяльності. Перспективи наукового дослідження полягають у необхідності подальшого вивчення особливостей використання засобів медіа з метою формування компетентностей дітей старшого дошкільного віку в межах усіх напрямів Державного стандарту дошкільної освіти (2020) [13] та в різних видах їх життєдіяльності.

Список літератури:

1. Баришполець О.Т. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навчально-методичний посібник. Київ : Міленіум. 2010. 440 с.
2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна та ін. ; наук. ред. Г.В. Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Жук Ю. Засоби навчання. Енциклопедія освіти / ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 474–476.
4. Казки і фарби: парціальна програма розвитку творчих здібностей дітей 4-6 років на заняттях із малювання з використанням елементів медіаосвіти / Т.М. Чашка; за заг. ред. О.В. Волошенюк, Г.А. Дегтярьової, В.Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. 204 с.
5. Кіндрат І. Р. Вплив сучасного медіа-простору на формування світоглядних уявлень дитини дошкільного віку. *Вісник Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 13(3). С. 94–101.
6. Літченко О. Д., Проценко Т. В. Цифровий освітній контент для дітей раннього і дошкільного віку. *Grail of Science*. 2023. Вип. 33. С. 358–364.
7. Медіадошкільник : парціальна програма з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) / Г.А. Дегтярьова, О.С. Тарасова, А.П. Фоменко / за заг. ред. О.В. Волошенюк, Г.А. Дегтярьової, В.Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 118 с.
8. Медіаосвіт для дошкільнят: парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку / Василюк С.М., Алексійчик О.В., Проценко О.В., Абаляєва Л.Ю., Чашка Т.М., Стеніна Л.В., Шелкова С.В. / за заг. ред.

О.В. Волошенюк, Г.А. Дегтярьової, В.Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 98 с.

9. Моляко, В. О. Концепція творчого сприймання. *Актуальні проблеми психології: проблеми психології творчості: зб. наук. пр.* Т. 12. Вип. 5. Ч. І. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 7–14.

10. Основи медіаменеджменту : навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Медіаменеджмент та адміністрування у видавничо-поліграфічній галузі» / О.М. Барзилович, З.В. Григорова, Л.А. Пунчак та ін. ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 296 с.

11. Педагогіка : підручник / І.В. Зайченко. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Ліра-К, 2016. 608 с.

12. Петрунько О.В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі: монографія. 2-ге вид. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2011. 480 с.

13. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 25.03.2025).

14. Семеняко Ю.Б. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Бердянськ, 2019. 302 с.

15. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А.В. Семенової. Одеса : Пальміра. 2006. 221 с.

16. Словник-довідник з української лінгводидактики / за ред. М.І. Пентлюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

17. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. Київ : ЕксОб, 2004. 304 с.

References:

1. Baryshpolets O. T. (2010) *Mediakultura osobystosti: sotsialno-psykholohichniy pidkhid : navchalno-metodychnyi posibnyk* [Media culture of the individual: a socio-psychological approach: a teaching and methodological manual]. Kyiv : Milenium, 440 p. (in Ukrainian).

2. Bielienka H. V. (Ed.) (2020) *Dytyna : Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv* [Child: Educational program for children from two to seven years old]. Kyiv : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 440 p. (in Ukrainian).

3. Zhuk Yu. (2008) *Zasoby navchannia* [Learning tools]. In V. H. Kremen (Ed.). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv, pp. 474–476. (in Ukrainian).

4. Chashka T. M. (2018) *Kazky i farby: partiialna prohrama rozvytku tvorchykh zdibnostei ditei 4-6 rokiv na zaniattiakh iz maliuvannia z vykorystanniam elementiv mediaosvity* [Fairytale and paints: a partial program for developing the creative abilities of children aged 4-6 in drawing classes using elements of media education]. Kyiv : Akademiia ukrainskoi presy, Tsentr vilnoi presy, 204 p. (in Ukrainian).

5. Kindrat I. R. (2013) Vplyv suchasneho media-prostoru na formuvannya svitohliadnykh uiaвлен dytyny doshkilnoho viku [The influence of modern media space on the formation of worldviews of preschool children]. *Visnyk Luhan. nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, vol. 13(3), pp. 94–101. (in Ukrainian).
6. Litichenko O. D., Protsenko T. V. (2023) Tsyfrovyi osvittii kontent dlia ditei rannoho i doshkilnoho viku [Digital educational content for early and preschool children]. *Grail of Science*, vol. 33, pp. 358–364. (in Ukrainian).
7. Volosheniuk O. V., Dehtiarova H. A., Ivanova V. F. (Eds.). (2019) *Mediadoshkilnyk : partialna prohrama z mediaosvitnoi diialnosti dlia ditei starshoho doshkilnoho viku (6-y rik zhyttia)* [Media preschooler: a partial program of media educational activities for children of senior preschool age (6th year of life)]. Kyiv : Akademiia ukrainskoi presy, Tsentr vilnoi presy, 118 p. (in Ukrainian).
8. Volosheniuk O. V., Dehtiarova H. A., Ivanova V. F. (Eds.). (2019). *Mediasvit dlia doshkilniat: partialna prohrama dlia ditei starshoho doshkilnoho viku* [Media education for preschoolers: a partial program for children of senior preschool age]. Kyiv : Akademiia ukrainskoi presy, Tsentr vilnoi presy, 98 p. (in Ukrainian).
9. Moliako V. O. (2018) Kontseptsiia tvorchoho sprymannia [The concept of creative perception]. *Aktualni problemy psykholohii: problemy psykholohii tvorchosti: zb. nauk. pr. – Actual Problems of Psychology*, vol. 12(5). Part 1, pp. 7–14. (in Ukrainian).
10. Barzylovych O. M., Hryhorova Z. V., Punchak L. A. (Eds.). (2017). *Osnovy mediamenedzhmentu : navch. posib. dlia stud. spetsialnosti 073 «Menedzhment», spetsializatsii «Mediamenedzhment ta administruvannia u vydavnycho-polihrafichnii haluzi»* [Fundamentals of media management: a textbook for students of specialty 073 «Management», specialization «Media management and administration in the publishing and printing industry»]. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho, 296 p. (in Ukrainian).
11. Zaichenko I. V. (2016) Pedahohika [Pedagogy]. 3-tie vyd., pererob. i dop. Kyiv : Lira-K, 608 p. (in Ukrainian).
12. Petrunko O. V. (2011) *Dity i media: sotsializatsiia v ahresyynomu mediaseredovyshchi : monohrafiia* [Children and the media: socialization in an aggressive media environment: monograph]. 2-he vyd. Nizhyn : Aspekt-Polihraf, 480 p. (in Ukrainian).
13. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnogo standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia : nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 12.01.2021 r. № 33 [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition: Order of the Ministry of Education and Science dated January 12, 2021 No. 33]. Available at: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> accessed March 25, 2025). (in Ukrainian).
14. Semeniako Yu. B. (2019) *Vykhovannia u ditei starshoho doshkilnoho viku osnov kultury vykorystannia mediaproduktii u zakladakh doshkilnoi osvity*

Chapter «Pedagogical sciences»

[Educating older preschool children about the basics of the culture of using media products in preschool educational institutions] (PhD Thesis : 13.00.08) : Berdiansk, 302 p. (in Ukrainian).

15. Semenova A. V. (Ed.) (2006) Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy]. Odesa : Palmira, 221 p. (in Ukrainian).

16. Pentyliuk M. I. (Ed.) (2015) Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky [Dictionary-reference book on Ukrainian linguistic and didactic studies]. Kyiv: Lenvit, 320 p. (in Ukrainian).

17. Radula V. V. (Ed.) (2004) Sotsioloho-pedahohichniy slovnyk [Sociological and pedagogical dictionary]. Kyiv : EksOb, 304 p. (in Ukrainian).